

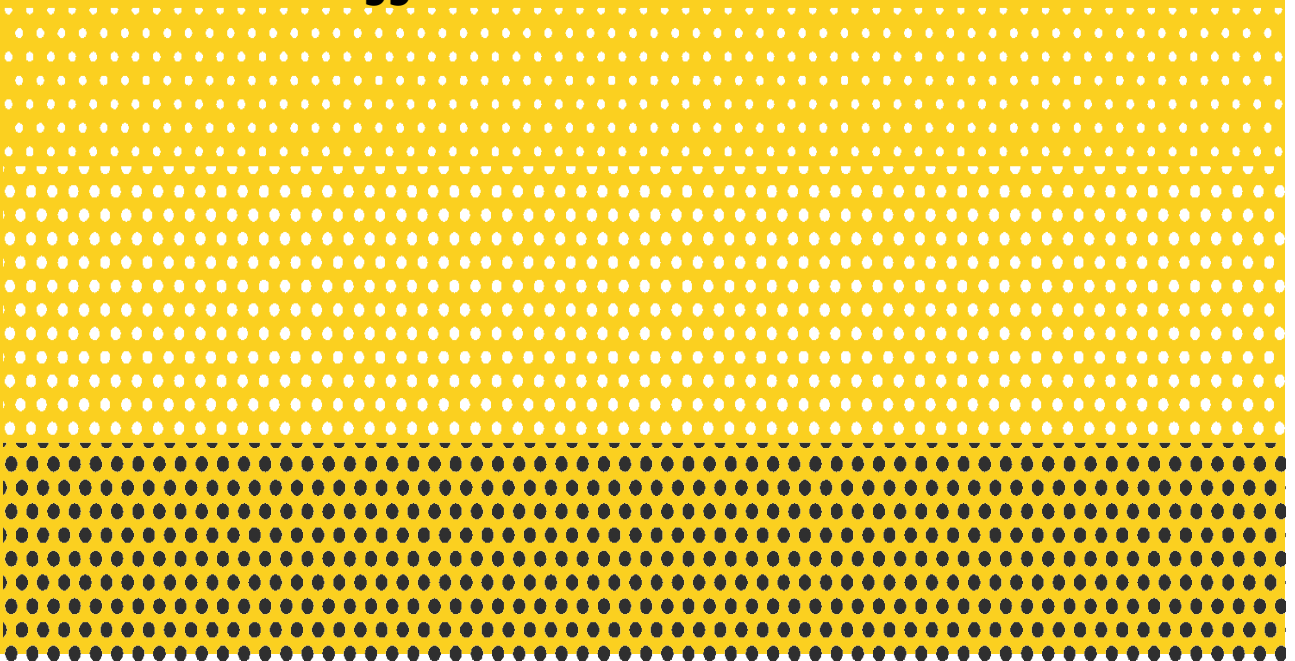

MANIFEST
SENTER FOR
SAMFUNNSANALYSE

NOTATNR. 5 – 2010

FRIHANDEL ELLER RETTIGHETER

Om den foreliggende frihandelsavtalen med Colombia

Notatet er skrevet av Lars Gausdal, praktikant hos Manifest senter for samfunnsanalyse. Takk til alle som har bidratt.

MANIFEST
SENTER FOR SAMFUNNSANALYSE

Kr. Augusts gt 11, Tullinløkka • post@manifestanalyse.no • www.manifestanalyse.no

SAMMENDRAG

→ Regjeringen har varslet at den kontroversielle handelsavtalen med menneskerettighetsversting Colombia skal opp i Stortinget høsten 2010.

→ Colombiansk fagbevegelse ber Norge ikke inngå noen frihandelsavtale med regimet, norsk LO krever forpliktende formuleringer om menneskerettighetene og en åpen høringsprosess.

→ Den norske Handelskampanjen, som inkluderer flere fagforbund, mener frihandelsavtalen bryter med regjeringens Soria Moria-erklæring.

→ Spørsmålet er om regjeringens flertall likevel vil overkjøre motstanden og få avtalen ratifisert i samarbeid med høyresiden på Stortinget.

Dette notatet gir en kortfattet framstilling av kontroversen rundt den rødgrønne regjeringens frihandelsavtale med regimet i Colombia.

FRIHANDEL ELLER RETTIGHETER

I november 2008 undertegnet norske myndigheter en frihandelsavtale med Colombia, gjennom *Det Europeiske Frihandelsforbund (EFTA)*.¹ Forhandlingene startet i juni 2007, på initiativ fra Colombias regjering. Det var tenkt en rask ratifisering fra Handels og næringsdepartementets side. Behandlingen av saken er imidlertid utsatt gjentatte ganger.

Frihandelsavtalen har i etterkant av offentliggjøringen blitt møtt med sterke reaksjoner i Norge og i Colombia, fordi landet har et stygt rulleblad når det gjelder menneskerettigheter. I følge Amnesty International er mer enn 70.000 mennesker myrdet som følge av politiske konflikter de siste 20 årene.² Sivilbefolkningen i landet befinner seg i en svært vanskelig posisjon mellom geriljagrupper, paramilitære organisasjoner og det colombianske militæret. Overgrepene rammer hovedsakelig urfolk, politiske opposisjonelle, studenter og ikke minst fagbevegelsen.

Fagbevegelsen i Colombia har gått sterkt imot den foreliggende avtalen. Avtalen vil redusere landets mulighet til å regulere utenlandske forretningsinteresser, noe som blant annet kan redusere arbeidernes jobbsikkerhet og forhandlingsposisjon, og at avtalen vil legitimere colombianske styresmakters menneskerettighetsbrudd, med unntakstilstand og voldelig undertrykkelse av opposisjon og fagbevegelse.

MENNESKERETTIGHETSSITUASJONEN I COLOMBIA

Den rødgrønne regjeringen og øvrige EFTA-land har framforhandlet en handelsavtale med et regime som undertrykker store deler av befolkningen. Som nevnt ovenfor hevder Amnesty International at mer enn 70.000 personer er drept de siste 20 årene, mellom 15.000 og 30.000 personer har blitt ofre for «forsvinninger», og mer enn 20.000 er blitt kidnappet.³ I Amnestys siste situasjonsrapport fremgår det at den prekære menneskerettighetssituasjonen i Colombia vedvarer. Det rettes spesielt kritikk mot manglende rettssikkerhet.⁴

Flere tiår med krig og konflikt har også ført til store flyktningstrømmer innad i landet. Flyktninghjelpen rapporterte i 2009 at nummeret på internt fordrevne i Colombia var omkring 4 millioner mennesker, hvorav nærmere åtti prosent er kvinner og barn.⁵ Organisasjonen hevder colombianske myndigheter har mislyktes totalt med oppgaven å beskytte sivile: «Det er all mulig grunn til bekymring når tallene på internt fordrevne igjen stiger. Dette viser at konflikten og overgrepene mot sivilbefolkningen fortsetter og at yndighetenes militære strategi, som var ment å forebygge, i stedet fører til økt fordrivelse.»⁶

I følge International Trade Union Confederation (ITUC) er Colombia det landet i verden hvor det er farligst å være fagorganisert. ITUC hevder at Colombia sto for over 60 prosent av det totale antall politiske drap på faglige aktivister på verdensbasis det siste tiåret. Mellom 1. januar 1986 og 30. april 2010 registrerte organisasjonen 10.887 voldshandlinger mot og 2.832 drap på fagorganiserte.⁷ Colombian Commission of Jurists skriver i en rapport fra 2007

1 EFTA består i dag av Sveits, Island, Liechtenstein og Norge

2 Amnesty International. 2008. Leave us in peace. www.amnesty.org

3 Amnesty International. 2008. Leave us in peace. www.amnesty.org

4 Amnesty International. 2008. The Human Rights Situation in Colombia.

<http://www.amnesty.org/en/library/asset/AMR23/005/2010/en/3cfc2260-2366-4c0b-96d3-70fb253c5d4d/amr230052010en.html>

5 <http://www.flyktninghjelpen.no/default.aspx?did=9107124>

6 <http://www.flyktninghjelpen.no/default.aspx?did=9107124>

7 <http://www.ituc-csi.org/ituc-responds-to-the-press-release.html>

at 11.292 personer ble kidnapping eller drept i Colombia mellom 2002 og 2006. Organisasjonen hevder at staten står for 75 prosent av disse overgrepene, enten direkte gjennom statlige aktører eller indirekte gjennom paramilitære grupper tilknyttet styresmaktene.⁸

KRAV OM KONSEKVENSTREDDNING OG OFFENTLIG HØRING

En rekke forbund og organisasjoner i Norge har krevd at det gjennomføres en uavhengig analyse av konsekvenser som handelsavtalen vil få for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. Prosessen må innebære deltakelse av sivil samfunn og fagorganisasjoner fra Norge og Colombia. Videre kreves det at avtalen og konsekvensutredningen må sendes på høring i Norge og oversettes til spansk med tanke på å få respons fra colombianske organisasjoner, og at avtalen ikke inngås så lenge bredden av de colombianske sivilsamfunnsorganisasjoner er imot slike avtaler.

Endelig er kravet at det etableres demokratiske prosesser som involverer folkevalgte organer og sivil samfunn i forkant, under og etter slike avtaler forhandles, med tilstrekkelige konsekvensutredninger og offentlige høringer. Kravene er fremmet av en allianse fra fag-, miljø-, bonde-, student- og solidaritetsbevegelser, samt de rødgrønne ungdomspartiene i Norge.⁹

I den undertegnede avtalen mellom EFTA og Colombia nevnes arbeidstaker- og menneskerettigheter i forordet. Det står imidlertid ingenting om slike rettigheter i selve avtaleteksten. Juridisk betyr dette at Norge/EFTA ikke har noen sanksjonsmuligheter ovenfor Colombia ved brudd på disse rettighetene.

Norske myndigheter innrømmer at formuleringene om menneskers rettigheter ikke er juridisk bindende, så lenge punktet kun er nevnt i avtalens forord.¹⁰ Avtaleteksten står dermed i skarp kontrast til lovnadene fra daværende nærings- og handelsminister Sylvia Brustad (Ap) om at avtalen skulle fremme engasjement for menneskerettigheter, sosiale standarder og arbeidstakerrettigheter.¹¹

Representanter for colombianske urfolks- og arbeidstakerorganisasjoner har ved flere anledninger vært i møter med norske myndigheter, og stiller seg kritisk til frihandelsavtalen.¹² Med bakgrunn i kritikk fra colombiansk arbeiderorganisasjoner vedtok LO kongressen, organisasjonens høyeste organ, i 2009 følgende: «LO krever at det i en eventuell frihandelsavtale med Colombia blir referert til arbeidstaker- og menneskerettigheter i selve avtaleteksten og at det blir offentlig høring om avtalen.»¹³ Først etter en grundig konsekvensutredning og en offentlig høringsrunde, hvor berørte parter får legge frem sine synspunkter, bør norske styresmakter ta stilling til om frihandelsavtalen med Colombia skal ratifiseres, mener LO.

Spørsmålet er hvor mye en klausul om sosiale rettigheter i avtaleteksten vil bety i praksis. Kontrollen med at forpliktelsene overholdes vil trolig måtte ligge hos den colombianske regjeringen. All den tid regjeringen selv er anklaget for å stå bak mange av overgrepene mot sivilbefolkningen, er det uklart hvordan slike klausuler skal få reell effekt.

AVTALENS IMPLIKASJONER

Kontroversen handler videre om mer enn menneskerettighetsbrudd. Frihandelsavtalen får også kritikk for å bryte med Soria Moria-erklæringens prinsipper om å fremme handelspolitikk som er til beste for fattige lands

8 Comision Colombiana de Juristas. 2007.

http://www.coljuristas.org/documentos/documentos_pag/CCJ%20Ingles.pdf

9 Handelskampanjen, 2009. <http://www.latin-amerikagruppene.no/Artikler/10428.html>

10 LO-Aktuelt 07.04.2010. <http://www.frifagbevegelse.no/internasjonal/article5058095.ece>

11 Dagsavisen, 30.03.2010.

12 Landsorganisasjonen (LO), 06.11.08. http://www.frifagbevegelse.no/norge/lo-kongressen_2009/article4331492.ece

13 <http://www.lo.no/kongressen/Taler/Internasjonal-solidaritet-og-et-anstendig-globalt-arbeidsliv/>

utvikling og ikke ensidig fremmer rike lands interesser. Striden mot markedsliberalistisk handelspolitikk dreide seg i mange år om Verdens handelsorganisasjon (WTO), men har de siste årene handlet mer og mer om avtaler som gjøres direkte med enkeltstater. Den norske Handelskampanjen* skriver i sin rapport om Colombia-avtalen om farene ved slike frihandelsavtaler: «Ved å forhandle bilateralt får blokkene i nord gjennomslag for interesser de ikke har fått gjennomslag for i WTO. Disse avtalene er derfor ofte mer omfattende og går på mange område lengre enn WTO når det gjelder liberalisering».¹⁴

Dette kan bryte med regjeringens egen Soria-Moria-erklæring. Der står det at regjeringen vil arbeide for «at utviklingsland får større politisk handlingsrom i utforming av nasjonale utviklingsstrategier»¹⁵, og «et internasjonalt handelsregime hvor hensyn til miljø, faglige og sosiale rettigheter, matsikkerhet og utvikling i fattige land skal tillegges stor vekt.»¹⁶ Handelskampanjen mener avtalen med Colombia ikke vil utvide, men *innskrenke* Colombias politiske handlingsrom. Kampanjen nevner flere eksempler:

- Avtalen går lengre enn WTO med hensyn til *patentering*, noe som vil begrense fattiges tilgang til medisin.
- Den går like langt som WTO i *markedsregulering av tjenester*, noe som kan innskrenke fattiges tilgang på tjenester.
- EFTA-landenes selskaper vil få tilgang til å konkurrere om *offentlige innkjøp* på bekostning av lokale leverandører.
- *Etableringsretten* umuliggjør colombianske krav om lokalt innhold når utenlandske selskaper etablerer seg.
- Ujevnbyrdige *konkurransforhold* mellom industri- og utviklingsland fører lett til avindustrialisering av utviklingslandet, som låses fast i lite lønnsom råvareeksport.
- Krav om *tollkutt* vil føre til reduksjon av offentlige inntekter, noe som trolig vil gå hardest ut over de fattigste.¹⁷

Videre heter det i Soria Moria-erklæringen at «WTO-avtaleverket ikke må ta fra fattige land styringsrett og virkemidler som har vært viktige for å utvikle vårt eget samfunn til et velferdssamfunn.»¹⁸ Det er vanskelig å se noen grunn til at prinsippene for rettferdig handelspolitikk regjeringen har fastslått for en type avtaler (WTO-avtalene) ikke skal gjelde også andre handelsavtaler Norge vil inngå med fattige land.

DEMOKRATISK UNDERSKUDD I FORHANDLINGSPROSESSEN

Forhandlings- og ratifiseringsprosessen er unntatt offentlighet. Heller ikke analysene av norske næringsinteresser ved en slik avtale er frigitt. Avtalen ble ikke offentliggjort før den var undertegnet av partene høsten 2008. Denne typen avtaler blir normalt ikke tilgjengelig for offentligheten før de signert og legges frem for Stortinget for godkjenning (ratifisering). Dette skyldes ifølge Handelskampanjen at *Nærings- og Handelsdepartementet* (NHD), som er ansvarlig for forhandlingene, er bekymret for at en debatt rundt slike avtaler vil forsinke prosessen og være uheldig for de aktuelle landenes næringsliv.¹⁹

Det er problematisk at folkevalgte stortingspolitikere og sivilsamfunnsaktører blir ekskludert i en sak som angår de mest fundamentale politiske menneskerettighetene og hvordan Norge stiller seg til grove krenkelser av

* Handelskampanjen utgjøres av Attac, Fagforbundet, For Velferdsstaten, Handel og Kontor, Latin-Amerikagruppene i Norge, Natur og Ungdom, Nei til EU, Norges Bondelag, Norges Bondekvinne- og Bygdeungdomslag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, OIKOS – økologisk landslag, PRESS, Utviklingsfondet og Spire.

¹⁴ Handelskampanjen, 2009

¹⁵ Regjeringserklæringen Soria Moria, 2009: 8.

¹⁶ Regjeringserklæringen Soria Moria, 2009: 11-12.

¹⁷ Klassekampen, 06.03.2009 & Handelskampanjen, 2009.

¹⁸ Regjeringserklæringen Soria Moria, 2009: 12

¹⁹ Handelskampanjen, 2009:8

disse. Problemet anerkjennes av lederen for Stortingets delegasjon til EFTAs parlamentariskkomité, Svein Roald Hansen (Ap):

EFTA undertegnet i fjor høst en ferdigbehandlet frihandelsavtale med Colombia. I ettertid er det reist en debatt om vi bør inngå frihandelsavtale med dette landet på grunn av myndighetenes holdning til fagbevegelsen og menneskerettigheter mer generelt. Det er en høyst relevant debatt. Men det er en debatt som vi burde ta på generelt grunnlag, som en føring for hvilke land EFTA skal søke å inngå frihandelsavtaler med. Det er uheldig å gjennomføre forhandlingene og så ta debatten i forbindelse med ratifiseringen.²⁰

DEN PARTIPOLITISKE DEBATTEN

To av de tre regjeringspartiene, SV og SP, har ytret misnøye med den nåværende avtalen. Begge krever at det gjennomføres en offentlig høring før saken blir presentert for de folkevalgte.²¹ SV har eksplisitt frarådet Stortinget å ratifisere avtalen slik den foreligger i dag. De samme kravene har kommet fra de rødgrønne ungdomspartiene AUF, Sosialistisk Ungdom og Senterungdommen.²²

Kongressen i USA har lagt en tilsvarende handelsavtale med Colombia på is, hovedsakelig på bakgrunn av den alvorlige menneskerettighetssituasjonen i landet. Avtaleteksten har strenge og bindende krav om menneskerettigheter, noe Regjeringen hevder EFTA ikke kunne få til. At USA, det colombianske regimets viktigste støttespiller internasjonalt, velger å utsette en slik avtale av hensyn til menneskerettighetene, kan fortelle noe om forholdene i landet. Kritikerne mener det er vanskelig å se det rødgrønne i at regjeringen Stoltenberg i denne situasjonen går i spissen for å ratifisere en frihandelsavtale mot viljen til menneskerettighetsforkjempere innen det colombianske sivilsamfunnet.

Videre påpeker kritikerne faren for at Colombia-avtalen kan sette presedens for påfølgende handelsforhandlinger der menneskerettighetene kan være et viktig tema. For øyeblikket er Norge/EFTA i forhandlinger om bilaterale handelsavtaler med land som Kina, India og Peru.²³

FORSVAR FOR DAGENS AVTALETEKST

Forsvarere av den foreliggende avtalen er kjent med kritikken, men konkluderer annerledes. De påpeker at det ikke bare er Norge, men hele EFTA som er involvert i avtalen med Colombia. Dette understrekes av stortingsrepresentant og medlem i EFTAs parlamentariskkomité, Marianne Aasen (Ap). Hun forteller videre at LOs krav om klausuler knyttet til menneskerettigheter avises blankt av Colombias forhandler: «Med en gang vi nevner krav om at faglige rettigheter og grunnleggende menneskerettigheter skal inn i avtaleteksten, forsvinner de ut døra, og det blir ingen avtale».

I følge Aasen er Colombia-avtalen i utgangspunktet av liten betydning for Norge. Hun påpeker også at det langt fra er uvanlig at Norge inngår avtaler på handelsområdet med land som bryter menneskerettighetene og faglige rettigheter, som for eksempel Saudi-Arabia.²⁴

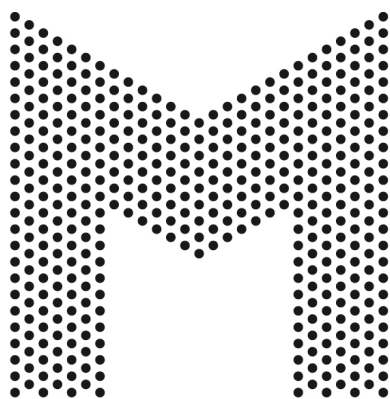
20 Klassekampen, 26.06.09

21 <http://www.sv.no/Forside/Siste-nytt/Nyhetsarkiv/Frihandelsavtalen-med-Colombia-bor-ikke-ratifiseres> & Klassekampen 02.09.2009.

22 Klassekampen 15.07.10. <http://www.klassekampen.no/57702/article/item/null/-giske-bryr-seg-ikke> & Dagsavisen 24.06.10. <http://www.dagsavisen.no/meninger/article491868.ece>

23 <http://www.regjeringen.no/nb/dep/nhd/tema/handelsavtaler.html?id=438741>

24 Frifagbevegelse.no, 15.05.2009. http://www.frifagbevegelse.no/norge/lo-kongressen_2009/article4331492.ece

MANIFEST
SENER FOR
SAMFUNNSANALYSE